

Hilafet Mevzusunda Önemli Beş Husus

Tarık Ebu Abdullah

25 Ara, 2017

<https://ilimvecihat.com>

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Birinci Husus: İmamın (halifenin) tensibi icma-i ulema ile Müslümanlara farzdır.

Bir topluluğun idaresi iktidar sahibi bir kişide toplanmazsa, topluluğun fertleri arasında anlaşmazlıklar ve bölünmeler kaçınılmazdır. Muhtelif ferdi maslahatları ve toplumun maslahatlarını kendi aralarında ve Allah (azze ve celle)'nin emriyle uyum içinde korumak için nihai söz sahibi bir idare zaruridir.

Bu zarurettten ötürü sahabe (*radiyallahu anhum*) Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in vefatından sonra ümmeti başsız bırakmamak için hemen toplumun imamını belirlemekte acele etmişlerdir. Sahabe (*radiyallahu anhum*) her ne kadar şahıs hakkında ihtilaf etmişlerse de bir imamın acilen tayin edilmesi gerektiğinde ihtilaf etmemişlerdir ve nihayet İmam Ebu Bekir es-Siddîk (*radiyallahu anhu*)'nun imamlığında ittifak etmişlerdir.

Bu daha sonra da Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ayak izlerinden çıkmayan beş Râşid Halifenin sünneti olmuştur. Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in vefatından sonra üç asır (30 sene) hüküm süren Nebevî hilafette en önemli husus, Nebevî siyasetin korunması ve imamlığın belirlenmesi olmuştur.

Bu, onların miras aldıkları Nebevî siyasetin lüzumuydu. Zira İmam Ahmed (*rahimehullah*)'ın tahric ettiği hadiste Abdullah bin Amr (*radiyallahu anhu*) Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in şöyle buyurduğunu söyler:

لَا يَحِلُّ لثَلَاثَةٍ نَفَرٍ يَكُونُونَ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ إِلَّا أَمَرُوا عَلَيْهِمْ أَحَدَهُمْ

“Yeryüzünün herhangi bir yerinde bulunan üç kişiye, başlarına bir emir tayin etmeden bulunmaları helal değildir.”

Ve İmam Muslim (*rahimehullah*)'ın ibni Ömer (*radiyallahu anhuma*)'dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyuruyor:

مَنْ مَاتَ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً

“Biatsiz ölen cahiliye ölümlerden bir ölüm üzere ölmüştür.”

Bunun için İslam uleması imamın tensip edilmesini icma ile farzı kifayettir demişlerdir.

Ebu'l-Hasan el-Mâverdi (*rahimehullah*) şöyle der: “İmamı akdetmek icma ile vaciptir.” [1]

Muhammed eş-Şirbini el-Hatib (*rahimehullah*) şöyle der: “İmametini (İmamü'l-Azam'ın) akdedilmesi farzı kifayettir. Nitekim ümmet için dini ikame eden, sünneti muzaffer kılan, mazlûmun hakkını zalimden alan, herkes için tüm hakları hikmet ile koruyan bir imamın varlığı zorunludur.” [2]

Ebu Abdullah İbnu'l-Ezrak el-Ğırnati (*rahimehullah*) şöyle der: “Bu şer'î vacibin, yani imamı tensip etmenin hakikati, dini ve din ile dünya siyasetini korumada imamın Şari'yi temsil etmesine döner. Bu niyabeti itibariyle hilafet ve imamlık olarak isimlendirilmiştir. Zira mahlûkatın varlığında maksut yalnız dünya değil dindir.” [3]

Ve İmam İbni Teymiyye (*rahimehullah*) şöyle der: “İslam'daki tüm vilayetlerin (yönetim unsurlarının) gayesi, dinin tamamıyla Allah'ın olması ve Kelimetullah'ın en yüce olmasıdır. Zira Allah (*subhanehu ve teâlâ*) yaratılışı sadece bunun için yaratmıştır ve kitapları ve Rasûlleri bununla göndermiştir ve Rasûl ve mü'minler bunun için cihad etmişlerdir.” [4]

İkinci Husus: İmamın (halifenin) tensip edilmesi acilen vaciptir. Tahir edilmesi caiz değildir.

Bunun delili sahabe (*radiyallahu anhum*) ecmain'in Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in tedfin işlerini tahir edip acilen imam tayin etme ve ona biat etme işlerine girişmiş olmalarıdır.

Hafız en-Nevevi (*rahimehullah*) şöyle diyor: “Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in defin işlerini Pazartesi gününden Salı günün son vakitlerine kadar tahir etmelerin sebebi biat işleriyle meşgul olduklarından dolayıdır. Ta ki teşhiz ve defin işlerinde çıkacak ihtilafları arz edebilecekleri ve emrine itaat edecekleri bir imamları olsun ve böylece tartışmaların ve ihtilafların önüne geçmiş olsunlar. En önemlisi buydu. Allahu Alem.” [5]

Ve Ebu Hamid el-Gazali (*rahimehullah*) şöyle diyor: “Dikkat et! İlk asırda Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in vefatında sahabe nasıl da imamın tensip edilmesinde ve ona biat etmekte acele etmişlerdir. Ve bunun nasıl kesin, hemen ve acilen yerine gelmesi gereken bir farz olduğunu kabul etmişlerdir. Dikkat et! Bu konuda hiç gevşek davranmamışlardır ve geciktirmemişlerdir. Öyle ki bunun için Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in tedfin işlerini dahi terk etmişlerdir. Çünkü onlar şunu iyi biliyorlardı: Bir anlık bile olsa belki imamsız kaldıkları zaman öyle bir felaketle karşılaşacaklar ki veya öyle büyük bir hâdisenin içine girecekler ki görüşler

ayrılacak ve itaat ve tabi olunanlara karşı çıkılacak. Bundan ötürü nizam çökecek, birlik bozulacak ve ahkâm yıkılacak. Bunun için hemen bu işe koyuldular ve bunun haricinde hiç bir işin üstünde durmadılar.”[6]

Üçüncü Husus: Hilafet emrinin illeti cemaattir.

İllet Şari’nin teklifi hükmü irtibatlandığı alamettir. Usulcülerin ıstılahında illet Şari’nin hükmü bağladığı munzabıt zahir vasıftır denilir.

Fıkıhta şeri hüküm illetle devran eder. İlletin yokluğu hükmün de yokluğunu iktiza eder. Lakin illetin varlığı kendi zatıyla hükmün varlığını veya yokluğunu iktiza etmez.

Yani illetin varlığı zatıyla daima hükmün de varlığını gerektirmez. Bilakis şartların oluşması ve manilerin kalkmasıyla varlığı iktiza eder. Lakin illetin yokluğu doğrudan hükmün de yokluğunu gerektirir.

Mesela vaktin girmesi namazın farz olmasına sebeptir (illettir). Vakit girmedeği müddetçe namaz farz olmaz. Lakin vaktin girmesi kendi zatıyla zorunlu olarak her mükellefe vaktin namazını farz kılmaz. Çünkü bazı maniler vaktin namazını mükellefe farz olmaktan engelleyebilir. Mesela hayız gibi. Veya bazı şartların oluşmamış olması bazı fertlere namazı farz yapmaz. Mesela buluğa girmemiş olmak gibi.

Konumuz olan imamlığa (hilafete) gelince teklifi hükmü farzı kifayedir ve Şari tarafından irtibatlandırılan alamet, yani illeti cemaatin varlığıdır.

İmam Ahmed (*rahimehullah*)’ın tahriç ettiği hadiste Abdullah bin Amr (*radiyallahu anhu*) Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in şöyle buyurduğunu söylüyor:

لَا يَحِلُّ لِثَلَاثَةٍ نَفَرٍ يَكُونُونَ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ إِلَّا أَمَرُوا عَلَيْهِمْ أَحَدَهُمْ

“Yeryüzünün herhangi bir yerinde bulunan üç kişiye, başlarına bir emir tayin etmeden bulunmaları helal değildir.”

Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) emîr tayin etme emrini üç ve fazla kişinin beraberliğine, yani cemaatin varlığına bağlamıştır.

Eş-Şevkani (*rahimehullah*) şöyle der: “Herhangi bir yerde veya seferde olan üç kişiye (emîrliğin) emredilmiş olması, köy ve şehir halkı gibi sayıları çok daha fazla olanlar ve aralarında zulümlerin def edilmesine ve husumetlerin giderilmesine çok daha fazla ihtiyaç olanlar için emredilmiş olmasını daha

evlasiyla gerektirir. Bunun için burada Müslümanlara imamlar, valiler ve idareciler tensip etmek vaciptir diyenler için delil vardır.”[7]

Binaen aleyh, İslam cemaatine imamlığı (halifeyi) tensip etmek elbette acilen vaciptir. Zira illeti (cemaat) mevcuttur. Lakin mücerret illetin varlığı zatiyla kayıtsız ve şartsız şeri hükmün de varlığını gerektirmez. Bilakis şartların oluşmuş olmaları ve manilerin kalkmış olmaları muhakkak muteberdir. Eğer şartlar oluşmamışsa veya maniler varsa o zaman İslam cemaati acilen şartları oluşturmakla veya manileri gidermekle mükelleftir.

Dördüncü Husus: İslam devletinin (hilafetin) esasi vasfı temkin ve şevkettir.

Devletin hakikati devlet sahibinin (halifenin) siyasete temkinidir, yani güç ve şevkete sahip olmasıdır. Bu temkini ya Müslüman halktan ve halkın önderlerinden aldığı destekle elde eder. Bu asıl olandır. Veya zorla elde eder. Bu ârızı ve ancak zaruret halinde muteberdir. Her haliyle şeriatın icrası için, topluluğun bütünlüğünü ve maslahatlarını korumak için ve düşmanları defetmek için temkin sahibi olma zorundadır. Bunun için imamlığın (hilafetin) tanımında aranan en esasi sıfat temkindir.

Şu ayetler buna delildir:

الَّذِينَ إِن مَكَنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا
عَنِ الْمُنْكَرِ

“Onlar ki, eğer kendilerine yeryüzünde temkin verirse (iktidar mevkiine getirirsek) namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler ve kötülüğü yasaklarlar.” [8]

Bu ayet-i kerimede, yeryüzünde dinin aslına ve teferruatına ilişkin tüm hükümlerin infazı için güç ve otoritenin, yani temkinin şart olduğuna açık işaret vardır. Bunun için âlimlerden bazıları, **“onlar”** râşid halifelerden Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali’dir demişlerdir. Çünkü الَّذِينَ **“onlar”** bir önceki ayete **“Onlar “Rabbimiz Allah'tır” demelerinden başka bir sebep olmaksızın haksız yere yurtlarından çıkarıldılar”**, yani muhacirlere dönüyor, demişlerdir. Muhacirlerin arasından da halife olmuş olan sadece dört tane vardır; bunlar da Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali (radiyallahu anhum)’durlar.

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا

اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلِيُمْكِّنَ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلِيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

“Sizden iman edip salih ameller işleyenlere Allah şöyle va’d buyurdu: Kasem olsun ki onlardan evvelkileri istihlaf ettiği (hâkim kıldığı) gibi onları da yeryüzünde muhakkak istihlaf edecek (hâkim kılacak) ve elbette onlara kendileri için razı olduğu dinleri için temkin (icra kudreti) verecek ve elbette onları korkularının ardından güvene erdirecektir. Hakkımda hiç bir şeyi şerik koşmayarak hep Bana ibadet edecekler (etsinler). Kim de bundan sonra küfranda bulunursa artık onlar hep fasıklardır.” [9]

Allah (*subhanehu ve teâlâ*) bu ayet-i kerimede yeryüzünde istihlafi (egemen olmayı) tanımlarken İslam Dini’ni icra edebilmek için temkin ile tanımlamıştır. Kendilerinde ve çevrelerinde tevhidi ikame ederek, şirki izale ederek ve İslam şiarlarını zahir kılarak güvene kavuşacaklarını va’d buyurmuştur. Lakin bunun için arza galip ve egemen olmak (istihlaf) elzemdir.

Binaen aleyh devletin tanımında en esasi unsur, güç ve egemenliktir.

Beşinci Husus: Hilafet zatında maksat değildir, maksada vesiledir.

Şeri hükümler kendi zatında matlup olan maksatlar ve kendisinden gayrisi için matlup olan vesileler olarak taksim edilir.

İmamlık (hilafet) icma-i ulema ile vacip olmasına rağmen ikâme edilmesi nasslarda emir sığasıyla tasrih edilmemiştir. Yani imam olun veya imamlığı oluşturun, hilafeti ikâme edin gibi açık bir emir Kur’an ve Sünnet’te geçmiyor. Ulema hilafetin vacipliğini yukarıda zikri geçen Abdullah bin Amr hadisinden ve emîre itaati emreden ayet ve hadislerden ve Nebevî siyasetten istinbât etmişlerdir.

Hilafetin zatında açık emredilmemiş olması zatında maksud olmadığındandır. Bilakis maksuda vesile olmasındandır.

Şüphesiz imamlığın (hilafetin) önemi çok büyüktür. Bundan ötürü onu en önemli vesile olarak kabul etmemiz muhakkak mümkündür. Lakin bu durum onu yine de zatında gaye olmayan bilakis kendisi haricinde maksatların tahakkuk etmesine hizmet eden bir vesile olmaktan çıkarmaz.

Bazı bidat fırkaların hilafına Ehli Sünnet'e göre devlet idaresi imanî bir mesele değildir. Bilakis şeri maslahatlardandır ve ehemmiyeti vesile olduğu maksatlara tabidir. İslam Devleti'nin veya hilafetin konumu "bir vacibin itmamı için zorunlu olan da vaciptir" kaidesine tabidir. İzzuddin bin Abdusselam (*rahimehullah*) şöyle der: "Şüphesiz ki kadıların ve valilerin tensip edilmesi umumi ve hususi maslahatların celbi için vesiledir."[\[10\]](#)

[\[1\]](#) El-Ahkâmü's-Sultaniyye, sayfa 29. (Dar-u'kutubi'l-arabi, ikinci baskı h.1415)

[\[2\]](#) Muğni'l-Muhtaç, cüz 4, sayfa 229. (Daru'l-Fikr baskısı)

[\[3\]](#) Bedeiu'silk fi tabai'l-mulk, cüz 1, sayfa 71. (Vizaratu'l-İlam, Irak, birinci baskı)

[\[4\]](#) Mecmuatu'l-fetava, cüz 28, sayfa 38. (Daru'l-Vefa, birinci baskı h.1418)

[\[5\]](#) Şerhu'n-Nevevi ala Muslim 7/36. Daru İbnu'l-Heysem baskısı m.2003

[\[6\]](#) Fedâihu'l-Bâtiniyye 171. Muessesetu Dari'l-Kutubi's-Sekafiyye baskısı

[\[7\]](#) Neylu'l-Evtâr 8/294. Daru'l-Marife, birinci baskı h.1423

[\[8\]](#) El-Hac 41

[\[9\]](#) En-Nur 55

[\[10\]](#) Kavâidu'l-Ahkâm fi Mesâlihi'l-Enam 1/50. Daru'l-Mearif baskısı